การจัดการศึกษา: การพัฒนาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในยุคปัจจุบัน

Educational Management: The Teaching Development in Dhamma Division of Phrapariyattidhama in Present

พระสมุห์นพดล อตฺถยุตฺโต (สุทนต์)
พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑฺโฒ (บุญทอง)
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Email: narongsag@gmail.com

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษา: การพัฒนาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในยุคปัจจุบันนั้น จะเห็นได้ว่า การศึกษาของไทยในอดีตมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีพระเป็นครูผู้สอนวิชาความรู้ที่เป็นเรื่องปริยัติธรรม ภาษาบาลี ภาษาไทย รวมไปถึงศิลปวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ด้วย นอกจากนั้นวัดยังมีบทบาททางสังคม เพราะสังคมไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม โดยจุดมุ่งหมายของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม คือเพื่อปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรเป็นศาสนทายาทที่มีความรอบรู้ในหลักธรรมคำ สั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและสามารถนำ ความรู้นั้นไปอบรมสั่งสอนประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำ สอนของพระพุทธศาสนาซึ่งจะยังผลให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในสังคม เกิดความมั่นคงแห่งพระศาสนาและประเทศชาติโดยส่วนรวมต่อไปการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมการพัฒนาการเรียนการสอนเกี่ยวกับพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จะต้องมีการบวนการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาองค์การโดยมุ่งที่จะให้องค์การมีความเปลี่ยนแปลงตามที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า โดยใช้ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกหรือภายในหน่วยงานเอง สำหรับขั้นตอนของการพัฒนาองค์การนั้น รวมถึง ขั้นค้นหาสาเหตุของปัญหา การวางแผนดำเนินงานซึ่งหมายถึงขั้นเตรียมและจัดทำกลยุทธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง และพฤติกรรมการปฏิบัติการให้เป็นไปตามกลยุทธ์ที่วางไว้ และการประเมินผล

คำสำคัญ: การจัดการศึกษา, พระปริยัติธรรมแผนกธรรม, การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน

Abstract

Buddhist Tourism Management: Guidelines for Tourism Promotion for Temple and Community Development Tourists discusses tourism for temple and community development. It can be seen that it is a tourism that tourists do not expect to receive returns. But it's a trip for relaxation. to maintain health and to satisfy curiosity in terms of tourism Means only traveling alone Or have a view only on the part of the traveler, if considering the process of tourism, it will be found that It is a mutual relationship between tourists. travel service provider local government agency and people in tourist attractions

Key word: Buddhist tourism, Tourism promotion, Tourism for development temples and communities

1. บทนำ

การศึกษาของไทยในอดีตมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีพระเป็นครูผู้สอนวิชาความรู้ที่เป็นเรื่องปริยัติธรรม ภาษาบาลี ภาษาไทย รวมไปถึงศิลปวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ด้วย นอกจากนั้นวัดยังมีบทบาททางสังคม เพราะสังคมไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม จวบจนมีการปฏิรูปการศึกษาอย่างสมัยใหม่ทางราชการได้แยกการศึกษาออกเป็น 2 ระบบ คือ ระบบใหม่คือระบบโรงเรียนซึ่งรัฐให้กรสนับสนุน กับระบบเดิมคือระบบวัดซึ่งคณะสงฆ์เป็นผู้จัดการ การศึกษาของสงฆ์จึงมีสงฆ์เป็นผู้จดการศึกษา โดยมีภารกิจอยู่ที่การสร้างประชากรที่มีคุณภาพให้กับประเทศหรือการเตรียมประชากรที่มีคุณภาพให้กับประเทศ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือที่เรียกกันว่า นักธรรม เกิดขึ้นตามพระดาริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นการศึกษาพระธรรมวินัยในภาษาไทย เพื่อให้ภิกษุสามเณรผู้เป็นกาลังสาคัญของพระพุทธศาสนาสามารถศึกษาพระธรรมวินัยได้สะดวกและทั่วถึง อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่สัมมาปฏิบัติตลอดจนเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป การศึกษาพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยแต่โบราณมานิยมศึกษาเป็นภาษาบาลี ที่เรียกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ยากสาหรับภิกษุสามเณรทั่วไป จึงปรากฏว่า ภิกษุสามเณรที่มีความรู้ในพระธรรมวินัยอย่างทั่วถึงมีจำนวนน้อย เป็นเหตุให้สังฆมณฑลขาดแคลนพระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถที่จะช่วยกิจการพระศาสนาทั้งในด้านการศึกษา การปกครอง และการแนะนาสั่งสอนประชาชน ดังนั้น สมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงได้ทรงพระดาริวิธีการเล่าเรียนพระธรรมวินัยในภาษาไทยขึ้น สาหรับสอนภิกษุสามเณรวัดบวรนิเวศวิหารเป็นครั้งแรก นับแต่ทรงรับหน้าที่ปกครองวัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อ พ.ศ. 2435 เป็นต้นมา โดยทรงกาหนดหลักสูตรการสอนให้ภิกษุสามเณรได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรม พุทธประวัติ และพระวินัย ตลอดถึงการแต่งวิชา

เรียงความแก้กระทู้ธรรม เมื่อทรงเห็นว่า การเรียนการสอนพระธรรมวินัยเป็นภาษาไทย ดังนี้ ได้ผลทาให้ภิกษุสามเณรมีความรู้กว้างขวางขึ้น เพราะเรียนรู้ได้ไม่ยาก จึงทรงดาริที่จะขยายแนวทางนี้ไปยังภิกษุสามเณรทั่วไปด้วย ประกอบกับ ใน พ.ศ. 2448 ประเทศไทยเริ่มมีพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหาร ซึ่งภิกษุทั้งหมดจะได้รับการยกเว้น ส่วนสามเณร จะยกเว้นไว้เฉพาะสามเณรผู้รู้ธรรม ทางราชการได้ขอให้คณะสงฆ์ช่วยกาหนดเกณฑ์ของสามเณรผู้รู้ธรรม สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ จึงทรงกำหนดหลักสูตร องค์สามเณรรู้ธรรมขึ้น ต่อมาได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์สามเณรรู้ธรรมนั้นเป็น “องค์นักธรรม” สาหรับภิกษุสามเณรชั้นนวกะ (คือผู้บวชใหม่) ทั่วไป ได้รับพระบรมราชานุมัติ เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2454 และโปรดให้จัดการสอบในส่วนกลางขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน โดยใช้วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุ และวัดเบญจมบพิตร เป็นสถานที่สอบ การสอบครั้งนี้ มี 3 วิชา คือ วิชาธรรมวิภาคในนวโกวาท วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม และแปลภาษามคธเฉพาะท้องนิทานในอรรถกถาธรรมบท พ.ศ. 2455 ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์นักธรรมให้เหมาะสมสาหรับภิกษุสามเณรทั่วไปจะเรียนรู้ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยแบ่งหลักสูตรเป็น 2 อย่าง คือ อย่างสามัญ เรียนวิชาธรรมวิภาค พุทธประวัติ และเรียงความแก้กระทู้ธรรม และอย่างวิสามัญ เพิ่มแปลอรรถกถาธรรมบทมีแก้อรรถ บาลีไวยากรณ์และสัมพันธ์ และวินัยบัญญัติที่ต้องสอบทั้งผู้ที่เรียนอย่างสามัญและวิสามัญ พ.ศ. 2456 ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์นักธรรมอีกครั้งหนึ่ง โดยเพิ่มหลักธรรมหมวดคิหิปฏิบัติเข้าในส่วนของวิชาธรรมวิภาคด้วย ปัจจุบัน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมนี้ มีพระพรหมมุนี (พฺรหฺมคุตฺตเถร) วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นแม่กองธรรมสนามหลวง เน้นการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณภาพสามารถดารงพระศาสนาไว้ได้ด้วยดีทั้งถือว่าเป็นกิจการของคณะสงฆ์ส่วนหนึ่งที่สาคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมาตั้งแต่ครั้งอดีตถึงปัจจุบัน (สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, 2544)

การศึกษาเป็นพื้นฐานของมนุษย์ การศึกษาค้นคว้าเพื่อนำความรู้มาพัฒนาตนเอง สังคม เศรษฐกิจ และเพื่อความทัดเทียมกับความเป็นสากลแห่งสังคมโลก การจัดการศึกษาของแต่ละประเทศย่อมมีความแตกต่างกันออกไป แนวคิดและความเชื่อในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การศึกษาที่ถูกต้อง มีแบบแผนที่ชัดเจน และมีการปรับเปลี่ยนไปทุกยุคทุกสมัย เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้และนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาประเทศ (ธีรศักดิ์ อุปไมยอธิชัย, 2557: 1) ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ให้ความหมายของการศึกษาว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554: 2) ดังนั้นจุดมุงหมายของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม คือเพื่อปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรเปนศาสนทายาทที่มีความรอบรูในหลักธรรมคำ สั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจาและ

สามารถนำ ความรูนั้นไปอบรมสั่งสอนประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำ สอนของพระพุทธศาสนาซึ่งจะยังผลให้เกิดความสงบเรียบร่อยภายในสังคม เกิดความมั่นคงแหงพระศาสนาและประเทศชาติโดยสวนรวมต อไปการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมจำแนกเปนสามระดับคือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก ในป พ.ศ. 2542 มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ทั่วประเทศ จำนวน 8,068 โรง จำนวนนักเรียนแผนกธรรม จำแนกตามระดับ คือ นักธรรมชั้นตรี จำนวน 131,159 รูป นักธรรมชั้นโท จำนวน 48,334 รูป นักธรรมชั้นเอก จำนวน 27,990 รูปรวม จำนวน 207,483 รูป (สุภาพร มากแจง และสมปอง มากแจง, 2542: 74) การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมดีขึ้น จำเป็นต้องจัดการศึกษาให้เป็นระบบใน การบริหาร และจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายของการศึกษา ย่อมต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสำนักเรียน มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีความสามารถ คุณธรรม และจริยธรรมเป็นที่ยอมรับ และมีความฉลาดทั้งทางสติ ปัญญา ทางอารมณ์ และความฉลาดทางคุณธรรมรวมทั้งปฏิบัติตามวิชาชีพ ผู้บริหารสำนักเรียนจึงจะนำไปสู่ความมีสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา กล่าวได้ว่า สถานศึกษาทุกระดับ และทุกประเภท มีภารกิจหลักที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังไว้ตามระดับ และประเภทของการศึกษานั้น คุณภาพที่คาดหวัง หมายถึง คุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้แก่ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ทักษะ ความสามารถ สุขภาพกายและจิต และคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งคาดหวังโดยการกำหนดในหลักสูตรคาดหวังโดยชุมชน และสังคม คาดหวังโดยสถานศึกษาเอง และคาดหวังโดยตัวผู้เรียนเองอีกด้วย (กมล ภู่ประเสริฐ, 2544: 33)

การนำเสนอบทความวิชาการนี้ ผู้เขียนต้องการสื่อถึงการเล่าเรื่องของแนวทาง การจัดการศึกษาในการพัฒนาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในยุคปัจจุบัน และชี้ให้เห็นว่า การศึกษาของไทยในอดีตมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีพระเป็นครูผู้สอนวิชาความรู้ที่เป็นเรื่องปริยัติธรรม ภาษาบาลี ภาษาไทย รวมไปถึงศิลปวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ซึ่งพระพุทธศาสนามีอิทธิผลต่อการศึกษาของพระสงฆ์แต่โบราณ และเชื่อมโยงกับถึงการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในยุคปัจจุบัน โดยมีจุดหมายเพื่อให้ภิกษุ และสามเณร การศึกษาค้นคว้าเพื่อนำความรู้มาพัฒนาตนเอง สังคม เศรษฐกิจ และเพื่อความทัดเทียมกับความเป็นสากลแห่งสังคมโลก เรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนต่อไป

2. นิยามเกี่ยวการพัฒนาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

การพัฒนาการเรียนการสอนเกี่ยวกับพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จะต้องมีการบวนการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาองค์การโดยมุ่งที่จะให้องค์การมีความเปลี่ยนแปลงตามที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า โดยใช้ความรู้

จากผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกหรือภายในหน่วยงานเอง สำหรับขั้นตอนของการพัฒนาองค์การนั้น รวมถึง ขั้นค้นหาสาเหตุของปัญหา การวางแผนดำเนินงานซึ่งหมายถึงขั้นเตรียมและจัดทำกลยุทธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง และพฤติกรรมการปฏิบัติการให้เป็นไปตามกลยุทธ์ที่วางไว้ และการประเมินผล (ติน ปรัชญพฤทธิ์, 2527: 51-52) สอดคล้องกับหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนพระปรัยัติธรรมที่ใช้กลวิธีจะทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ถ้ามีคุณลักษณะ 3 ประการ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ทุติยปาปณิกสูตร ดังนี้

1) จักขุมา หมายถึง มีปัญญามองการไกล เช่น ถ้าเป็นพ่อค้าหรือนักบริหารธุรกิจต้องรู้ว่าสินค้าไหนราคาถูก แล้วนำไปขายที่ไหนจะได้ราคาแพงในสมัยนี้ต้องรู้ว่าหุ้นจะขึ้นหรือจะตก ถ้าเป็นนักบริหารทั่วไปต้องสามารถวางแผนและฉลาดในการใช้คนคุณลักษณะข้อแรกนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill คือ ความชำนาญในการใช้ความคิด

2) วิธูโร หมายถึง การจัดธุระได้ดี มีความเชียวชาญเฉพาะด้าน เช่น พ่อค้าเพชรต้องดูออกว่าเป็นเพชรแท้ หรือเพชรเทียม แพทย์หัวหน้าคณะผ่าตัดต้องเชี่ยวชาญการผ่าตัดคุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับคำว่า Technical Skill คือ ความชำนาญด้านเทคนิค

3) นิสสยสัมปันโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นคนมีมนุษย์สัมพันธ์ดี เช่น พ่อค้าเดินทางไปค้าขายต่างเมืองก็มีเพื่อนพ่อค้าในเมืองนั้นๆ ให้ที่พักอาศัยหรือให้กู้ยืมเงิน เพราะมีเครดิตดี นักบริหารที่ดีต้องผูกใจคนไว้ได้ คุณลักษณะที่สามนี้สำคัญมาก “นกไม่มีขน คนไม่มีเพื่อน ขึ้นสู่ที่สูงไม่ได้” ข้อนี้ตรงกับคำว่า Human Relation Skill คือ ความชำนาญด้านมนุษย์สัมพันธ์ (พระธรรมโกศาจารย์, 2549: 38–39) ในส่วนของ การพัฒนาการเรียนการสอน ผู้สอนต้องเน้นกระบวนการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด กล่าวคือ การกำหนดจุดหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนาคน และชีวิต ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน จัดกิจกรรมการเรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติ และเทคโนโลยี ผู้เรียนได้ค้นคว้า ทดลองฝึกปฏิบัติและเปลี่ยนเรียนรู้จนค้นพบสาระสำคัญของบทเรียน ได้ฝึกคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์จินตนาการ และสามารถแสดงออกได้ชัดเจนมีเหตุผล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 20) นอกจากนี้ในส่วนของการพัฒนาการเรียนการสอน จะต้องให้ความสนใจเพื่อ เป็นข้อมูลในการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย

1) ผู้เรียน ผู้เรียนเป็นส่วนสำคัญของการจัดการเรียนการสอน เพราะหากไม่มีผู้เรียน แล้วการเรียนการสอนก็จะไม่เกิดขึ้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องรู้พื้นฐานของนักเรียนที่ตนจะสอนก่อนว่า เป็นอย่างไร เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนก็ต้องคำนึงว่าต้องการให้ผู้เรียน เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะใดการคัดเลือกเนื้อหาตลอดจนการคัดเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนก็จำเป็น ต้องคำนึงว่าจะจัดอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับ

ความสามารถและความสนใจของผู้เรียนเป็นส่วนรวม และขณะเดียวกันจะต้องสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนด้วย และในขั้นสุดท้ายคือ ผลการสอน ซึ่งผู้สอนจะต้องประเมินผลการเรียนการสอนที่จัดขึ้นว่าได้ทำให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ความเข้าใจเกิดทักษะแล้วเจตคติตามจะประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ เพียงใดผู้เรียนจึงมีความเกี่ยวข้อง กับการจัดการเรียนการสอนโดยตลอดตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการเรียนการสอน

2) จุดประสงค์การเรียนการสอน จุดประสงค์การเรียนการสอนคือ ความคาดหวัง ของการจัดกระบวนการเรียนการสอน ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นจุดประสงค์การเรียนการสอนจึงมีความชัดเจนกว่าจุดประสงค์ของหลักสูตร และรายวิชาจุดประสงค์จะระบุว่าให้ผู้เรียนบรรลุถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับใดเพื่อที่จะสามารถทำการประเมิน ตรวจสอบได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามเป้าหมายจริงหรือไม่ ถ้าไม่เป็นไปตาม เป้าหมายจะมีวิธีการตรวจสอบปรับแก้กระบวนการเรียนการสอนอย่างไร

3) เนื้อหาสาระ เนื้อหาสาระเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การเลือกเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอนนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความยากง่ายให้พอเหมาะกับ ความสามารถของผู้เรียน และขณะเดียวกันต้องให้มีความต่อเนื่องกับความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนด้วย ซึ่งเนื้อหาสาระสามารถจำแนกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ข้อเท็จจริง ความคิดรวบยอด และหลักการ หรือเหตุผล (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2541: 48-51) โดยความสำคัญของการเรียนการสอนวิธีสอน เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งส่วนหนึ่งของการศึกษา เป็นกระบวนการในการให้การศึกษา การเรียนการสอน เป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน ซึ่งผู้สอนจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อจะให้เรียนรู้ได้โดยสะดวก ถ้าผู้สอนรู้จักใช้ วิธีการสอนที่ดีที่เหมาะสมแล้ว ย่อมทำให้ผู้เรียนได้รับสิ่งต่อไปนี้ ประกอบด้วย 1) ได้รับความรู้และความเข้าใจในบทเรียนในวิชาการที่ครูสอน,2) มีทักษะและความชำนิชำนาญในวิชาการที่เรียนรู้นั้น, 3) มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียนรู้นั้น, 4) มีความสามารถนำสิ่งต่างๆไปใช้ได้, 5) สามารถนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันได้ และ 6) สามารถนำความรู้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไปได้ (ละออ การุณยะวนิช และคณะ, 2545: 44)

3. แนวทางการแก้ปัญหาจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในยุคปัจจุบัน

การพัฒนาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมจะต้องมีองค์ประกอบเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่สำคัญ เช่น หลักในกระบวนการของหลักสูตร, หลักในกระบวนการด้านกิจกรรมการเรียนการสอน, หลักในกระบวนการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน, หลักในกระบวนการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน และหลักในกระบวนการวัดผลและประเมินผล ซึ่งมีเนื้อความดังต่อไปนี้

1) หลักในกระบวนการของหลักสูตร เป็นความมุ่งหมายในการจัดการศึกษา บรรลุผลสมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เพราะหลักสูตรมีความสำคัญในการช่วยพัฒนาบุคคล ในทุก ๆ ด้าน กล่าวคือ ผู้เรียนอยู่ในวัยที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต หลักสูตรมีส่วนช่วยในการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต นอกจากนั้นหลักสูตรยังมีความสำคัญ ต่อสังคม การเมือง และเศรษฐกิจอีกด้วย เพราะผู้พัฒนาหลักสูตรสามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาในหลักสูตร เพื่อวางรากฐานทางความคิดและความประพฤติของผู้เรียนให้มีคุณธรรม มีความสำนึกในสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองที่ดี ทำให้ผู้เรียนเติบโตเป็นสมาชิกที่ดี ของสังคม หลักสูตรจะช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง ตลอดจน รู้จักกำหนดทิศทางในการประกอบอาชีพตามที่ตนสามารถและถนัด ทำให้เยาวชนในวันนี้เป็นผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพ และมีการเพิ่มผลผลิตสูงในอนาคต นับเป็นกำลังทางสมองและทางเศรษฐกิจของชาติ ที่จะนำประเทศไปสู่ความเจริญในทุก ๆ ด้านทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นพาหนะที่จะนำความมุ่งหมายของการศึกษาออกไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จ หากไม่มี หลักสูตร ความมุ่งหมายของการศึกษาก็จะอยู่แค่เพียงในกระดาษ เป็นเพียงทฤษฎีที่ไม่มีการปฏิบัติ หลักสูตรเปรียบเหมือนหางเสือที่จะคอยบังคับหรือกำหนดทิศทางในการเรียนการสอนให้เป็นไป ตามความมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตรทำ ให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเมื่อประเทศชาติต้องการที่จะสร้างคุณลักษณะของประชาชนในชาติให้เป็นอย่างไร รัฐบาลก็สามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์ให้เยาวชนเป็นไปตามที่ชาติต้องการได้ (กาญจนา คุณารักษ์, 2535: 5)

2) หลักในกระบวนการเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับผู้เรียนที่จะเป็นเยาวชนในวันข้างหน้า ที่กระทำขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้น ๆ ได้ผลดี การสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมายนักเรียนได้ทั้งความรู้ และความสนุกสนานเพลิดเพลิน (ทัศนีย์ ศุภเมธี, 2533: 159-160)

3) หลักในกระบวนการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ในรูปของ การถ่ายทอดสิ่งที่เป็นหลักการทฤษฎีถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ในการอาศัยเทคนิควิธีจะผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และประสิทธิภาพในการสอน (พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์, 2536: 7) ควรจะมีพื้นฐานในการสอน ประกอบด้วย 1) หลักการเตรียมความพร้อมพื้นฐาน ได้แก่ การเตรียมตัวผู้สอนด้านความรู้ ด้านทักษะการสอน และด้านการแก้ปัญหาการสอน 2) หลักการวางแผน และเตรียมการสอน ได้แก่ การเตรียมเขียนแผน การสอน ผลิตสื่อ เตรียมแบบทดสอบ และซ้อมสอน 3) หลักการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ เช่น หลักความแตกต่างระหว่างบุคคล หลักการเร้าความสนใจ หลักการเสริมแรง ฯลฯ 4) หลักการประเมินผล และรายงานผลซึ่งเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์การสอน การสร้างและใช้เครื่องมือประเมิน การตีความหมาย และรายงานผลการประเมิน (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2525: 35-39)

4) หลักในกระบวนการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน สื่อที่มีต่อการเรียนการสอนโดยจะมีอิทธิพลต่อปัจจัยที่ใช้ในการสนับสนุนการเรียนการสอน โดยสื่อการสอนจะตัวกลางที่ช่วยนำ และถ่ายทอดความรู้จากครูผู้สอน หรือจากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุ ถึงวัตถุประสงค์การเรียนที่ตั้งไว้ (กิดานันท์ มลิทอง, 2545: 43) และเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญว่ามีการเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพอย่างไรบ้าง โดยพิจารณาจาก “สื่อการเรียนการสอน” และเป็นตัวกลาง โดยสิ่งเหล่านั้นประกอบด้วย วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ และเทคนิควิธีการ รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้ ผู้ เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดการพัฒนาและสามารถ นำความรู้ที่ ได้รับนั้นไปใช้ในการประกอบอาชีพ ตลอดจนการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และมีประสิทธิภาพ (นิคม ทาแดง, 2546: 16)

5) หลักในกระบวนการวัดผลและประเมินผล การวัดผลเป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมาย และเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น ๆ เช่น การวัดความสามารถทางสมองด้านต่าง ๆ ผลที่ได้จากการวัดผลจะเป็นตัวเลขเป็นการวัดเชิงปริมาณ (ปรียาพร วงศ์ อนุตรโรจน์, 2544: 166) นอกจากนี้พัฒนากระบวนการเรียนรู้มาตามลำดับ ในระยะแรกเน้นการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แต่กำหนดแนวการท ากิจกรรมค่อนข้างมาก ให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกคิดตาม ระยะต่อมาพัฒนาให้มีปัญหาปลายเปิด ให้นักเรียนได้คิดวางแผนออกแบบการทดลองและลงมือปฏิบัติฝึกค้นคว้าตรวจสอบด้วยความคิดของตนเองมากขึ้น การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระยะต่อมาคือกิจกรรมโครงงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นกิจกรรมขั้นสุดยอดที่นักเรียนเป็นผู้ระบุปัญหาหรือคำถาม ตามความสนใจของตนเองหรือของกลุ่ม แล้ววางแผนวิธีการที่จะแก้ปัญหาด้วยการสร้างทางเลือกที่หลากหลายโดยใช้ความรู้ และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่เรียนรู้มา มีการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา ลงมือปฏิบัติ และประเมินผลการแก้ปัญหา สรุปเป็นความรู้ใหม่และได้พัฒนาต่อมาเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างความสนใจ (engagement) เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนหรือเรื่องที่สนใจ ซึ่งอาจเกิดขึ้นเองจากความสงสัย หรืออาจเริ่มจากความสนใจของตัวนักเรียนเอง

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสำรวจและค้นหา (exploration) เมื่อทำความเข้าใจในประเด็นหรือคำถามที่สนใจจะศึกษาอย่างถ่องแท้แล้ว ก็มีการวางแผนกำหนดแนวทางการสำรวจตรวจสอบ ตั้งสมมติฐานกำหนดทางเลือกที่เป็นไปได้ ลงมือปฏิบัติ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอย่างเพียงพอที่จะใช้ในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (explanation) เมื่อได้ข้อมูลอย่างเพียงพอจากการสำรวจตรวจสอบแล้ว จึงนำข้อมูล ข้อสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์แปลผล สรุปผล และนำเสนอผลที่ได้ใน รูปแบบต่าง ๆ

เช่น บรรยายสรุป สร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ หรือรูปวาด สร้างตาราง การค้นพบในขั้นนี้อาจเป็นไปได้หลายทาง เช่น สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้โต้แย้งกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นขยายความรู้ (elaboration) เป็นการนำความรู้ที่สร้างขึ้นไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิมหรือแนวคิดที่ได้ค้นคว้าเพิ่มเติม หรือแบบจำลองหรือข้อสรุปที่ได้ไปใช้อธิบาย สถานการณ์หรือเหตุการณ์อื่น ๆ ถ้าใช้อธิบายเรื่องต่าง ๆ ได้มาก ก็แสดงว่าข้อจำกัดน้อย ซึ่งก็จะช่วยให้เชื่อมโยงกับเรื่องต่าง ๆ และทำให้เกิดความรู้กว้างขวางขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นประเมิน (evaluation) เป็นการประเมินการเรียนรู้ด้วยกระบวนการต่าง ๆ ว่านักเรียน มีความรู้อะไรบ้าง อย่างไร และมากน้อยเพียงใด จากขั้นนี้จะนำไปสู่การนำความรู้ไปประยุกต์ในเรื่องอื่น ๆ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2546: 45-46)

การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม พบปัญหา 3 ด้านใหญ่ที่สำคัญ คือ ด้านหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านวัดและประเมินผล ตามที่ส านักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้นำเสนอสภาพปัญหา/อุปสรรคโดยเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และสามเณร พบว่ามีปัญหา/อุปสรรคในการจัดการศึกษาพระ ปริยัติธรรม แผนกธรรม ดังนี้

ปัญหา/อุปสรรค์ ด้านที่ 1 หลักสูตร จากปัญหาที่ประสบเจอพบว่า 1) เนื้อหา มีการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า พระสังฆาธิการ มีความคิดเห็น ว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เกิดจากพระเณรไม่สนใจ และไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อีกทั้งเนื้อหาสาระของหลักสูตรมาก เกินไปและยากต่อการทำความเข้าใจ ควรมีการปรับปรุงแก้ไข ในส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็น สอดคล้องกัน และให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า หลักสูตรมีความครอบคลุมชีวิตเกือบทุกด้านยกเว้นภาค ปฏิบัติ ในรายวิชากระทู้ธรรมควรเปลี่ยนเป็นการเขียนบทความธรรมะเพื่อให้การจัดการเรียนรู้ทันต่อ ยุคสมัย ซึ่งในเรื่องการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อยุคสมัยนั้นทั้งครูพระผู้สอน พระที่เคยเรียน และพระ เณรที่เป็นผู้เรียนในปัจจุบันต่างก็มีความคิดเห็นตรงกันว่าควรมีการปรับปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อยุค สมัย เช่น การเรียนกฎหมายคณะสงฆ์ เป็นต้น โดยพระผู้สอนได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าหลักสูตรที่ใช้เป็น เพียงการรวบรวมเอกสารหมวดธรรมมิใช้เป็นหลักสูตรตามหลักวิชาการไม่มีการประยุกต์ให้เข้ากับ ปัจจุบัน และที่สำคัญควรออกแบบหลักสูตรให้เอื้อต่อการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบมิใช่เพียงการ ท่องจำรูปแบบเดียว 2) เวลาเรียน ในส่วนของประเด็น เวลาเรียน พระสังฆาธิการผู้เกี่ยวข้องให้ความคิดเห็นว่า การเรียน การสอนไม่มีความต่อเนื่องมีสาเหตุมาจากเวลาเรียนไม่มีระบบที่ชัดเจนแน่นอน ควรจัดเวลาเรียนให้ เป็นระบบ จากเดินเวลาเรียนน้อยเกินไปเมื่อเทียบกับเนื้อหาควรมีการขยายเวลาเรียนให้มากขึ้น ซึ่งใน ประเด็นดังกล่าว ผู้ทรงคุณวุฒิ พระผู้สอน พระและสามเณรทั้งที่เคยศึกษาและกำลังศึกษามีความเห็นสอดคล้องกัน ด้านผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ข้อคิดเห็นว่า ผู้สอนให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนน้อยเกินไป มักขาด

สอนด้วยสาเหตุต่างๆเช่นติดกิจนิมนต์หรือใช้สถานที่ทำกิจกรรมอย่างอื่น 3) วิธีการเรียนการสอน ด้านวิธีการเรียนการสอน ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความคิดเห็นว่า วิธีการเรียนการสอนใน หลักสูตรนี้ ส่วนใหญ่มุ่งสอนโดยเน้นบรรยายและท่องจำ ไม่มีการคิดวิเคราะห์ ขาดกิจกรรมเสริมใน การเรียนการสอน สอดคล้องกับพระสังฆาธิการที่เสนอความคิดเห็นว่า วิธีการเรียนการสอนเป็นการ บรรยายข้อธรรมล้วนๆ ไม่ค่อยมีการประยุกต์ใช้ นอกจากนี้พระผู้สอนเองยอมรับว่าการสอนขาดการเชื่อมโยงกับความจริงของชีวิต ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมไม่สามารถนำความรู้มาเชื่อมโยงได้อย่าง เหมาะสม เน้นการท่องจ ามากกว่าความรู้ความเข้าใจและการนำไปใช้ด้านพระ เณรที่เคยศึกษาและ กำลังศึกษา ให้ความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าควรปรับการสอนให้น่าสนใจเกิดความศรัทธาในการเรียน สอนแบบยึดตำราเป็นหลัก ไม่ค่อยมีเทคนิคใหม่ๆ ที่เข้ากับยุคสมัยที่สามารถสื่อความเข้าใจง่าย มักสอนเพื่อให้สอบได้อย่างเดียวควรจะอธิบายให้เข้าใจ

ปัญหา/อุปสรรค ด้านที่ 2 กระบวนการเรียนการสอน จากผลลัพธ์ประกอบด้วย 4 ประเด็น คือ 1) ครูผู้สอน ปัญหาที่พบในกระบวนการเรียนการสอน ด้านครูผู้สอน ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มมีความคิดเห็นพ้องกัน กล่าวคือ ครูผู้สอนไม่ค่อยมีประสบการณ์ทางโลกไม่สามารถประยุกต์กับสภาพ ความเป็นจริง ควรมีคุณวุฒิและมีประสบการณ์ทางโลกเพื่อจะได้เปรียบเทียบ อธิบายและประยุกต์ใช้ ได้ครูไม่ชำนาญการสอนเน้นการท่องจำขาดการอบรมศึกษาวิชาครู แม้มีความรู้และความตั้งใจสอน แต่ก็สอนได้ไม่ดีเท่าที่ควร ครูบางคนเป็นบุคคลที่มีวิทยฐานะดี ได้เปรียญสูง แต่วิธีการสอนไม่ค่อยดี เพราะผู้สอนไม่ได้เรียนวิธีการสอนมาโดยตรง 2) หนังสือตำราประกอบการเรียน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน เนื้อหาให้ตำรามีจำนวนมากเกิน ความจำเป็น ภาษาที่ใช้เป็นภาษาที่เข้าใจยาก ควรมีการปรับปรุงภาษาให้เข้าใจง่ายขึ้น ปรับปรุง รูปแบบของตำรา ใช้จิตวิทยาเข้ามาช่วยในการออกแบบ เช่นออกแบบให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ควรมีรูปภาพต่างๆ เพื่อเป็นแรงดึงดูดใจในการเรียน ตำราไม่ได้มาตรฐานเนื่องจากเป็นตำราต่างคน ต่างเขียนขึ้นมา น่าจะมีตำรากลาง เป็นตำรากลางที่มีการตรวจสอบกลั่นกรอง และรับรองเป็น มาตรฐานของคณะสงฆ์ที่ถูกต้อง 3) สื่อ-อุปกรณ์ประกอบการสอน จากการสัมภาษณ์ พระสังฆาธิการที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีการใช้สื่อการสอนมีน้อยเหตุ ผลประการหนึ่งเนื่องจากครูผู้สอนไม่มีทักษะในการจัดท าสื่อประกอบการสอนด้วย พระผู้สอนมีการชี้แจงในประเด็นดังกล่าวว่า ครูผู้สอนขาดการสนับสนุนให้เข้ารับการฝึกอบรมการใช้และผลิตสื่อการสอน ด้านพระ เณร ทั้งที่เคยศึกษาและกำลังศึกษาอยู่ต่างให้ข้อคิดเห็นตรงกันว่า ไม่ค่อยมีการใช้สื่อ ประกอบการสอน มีแต่กระดานและชอล์ก สำนักเรียนขาดสื่อการเรียนการสอน ถ้ามีก็มีแต่ชำรุดหรือ เสียหายขาดการซ่อมแซม 4) อาคารสถานที่ ถึงแม้ว่าการจัดการเรียนการสอนจะจัดขึ้นภายในวัด หากแต่ยังพบปัญหาตาม ข้อคิดเห็น ของพระสังฆาธิการ พบว่า ไม่มีการจัดห้องเรียนให้เป็นสัดส่วนที่แน่นอน มักใช้ศาลาการ เปรียญ ระเบียงกุฏิ หอฉัน เป็นสถานที่เรียน เมื่อมีการใช้สถานที่นั้นปฏิบัติศาสนกิจจึงต้องหยุดเรียนโดยปริยาย อีกทั้งสถานที่ดังกล่าวเป็นสถานที่เปิด ทำให้ผู้เรียนขาดสมาธิในการเรียน ควรมีสถานที่ สำหรับการเรียนการสอนโดยเฉพาะ

ปัญหา/อุปสรรค์ ด้านที่ 3 การวัดและประเมินผล จากการวัดและประเมินผลจะเห็นได้ว่า มีผลลัพธ์ 2 ประการ คือ 1) เกณฑ์ในการวัดและการประเมินผล การวัดและประเมินผลถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการศึกษาทุกระดับ พระสังฆาธิการ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ข้อคิดเห็นว่า แม้ว่าปัจจุบันมีการพยายามเปลี่ยนแบบทดสอบให้เป็นแบบเป็นแบบ ปรนัย จากแบบเดิมเป็นแบบเดิมอัตนัย แต่นั่นอาจมิใช้แนวทางที่ดีเสมอไป เนื่องจากแบบทดสอบแบบ อัตตนัยช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการฝึกการใช้ภาษาไทย ฝึกการเขียน ฝึกให้แสดงความคิดเห็นไป ด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ แสดงความคิดเห็นว่า ควรมีเกณฑ์มาตรฐานในการวัดและประเมินผลการทดสอบ ควรเน้นการคิดวิเคราะห์มากกว่าความจำ พระผู้สอนกล่าวเพิ่มเติมเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและระเบียบข้อบังคับในการสอบยังไม่เป็นระบบระเบียบที่ชัดเจนส่งผลให้เกิดการทุจริตอยู่บ่อยครั้ง 2) ความยาก-ง่ายของข้อสอบ จากการศึกษาข้อเสนอแนะของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า ข้อสอบที่นำมาใช้ไม่มีการ ตรวจคุณภาพของข้อสอบ เช่น การหาค่าความยาก ความเป็นปรนัย และอื่นๆ ผู้จัดทำข้อสอบอาจ ขาดทักษะในการวิเคราะห์ข้อสอบ แยกระดับการทดสอบ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทำให้ข้อสอบที่นำมาใช้ ไม่ สามารถวัดความรู้ความสามารถผู้เรียนได้อย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 40-49)

จากปัญหาดังกล่าวจากสามารถนำแนวทางการแก้ปัญหาจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในการแก้ไขปัญหา การสอนพุทธศาสนาในโรงเรียนเป็นหนึ่งในการแนวทางการพัฒนาคุณธรรมให้เริ่มจาก เยาวชน เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2546 โดยข้อตกลงความร่วมมือระหว่าง กระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอน ศีลธรรมในโรงเรียนทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา. เพื่อปลูกฝังให้ นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนา คุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุขตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พัฒนาตาม หลักไตรสิกขา คือศีล ความปกติกายวาจา กล่าวคือความปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่ สะอาดปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ และยังมักใช้เป็นคาเรียกอย่างง่ายสำหรับคำว่า "อธิศีลสิกขา" อันได้แก่ข้อปฏิบัติขั้นต้นเพื่อการฝึกตนในทางพระพุทธศาสนาด้วยตามบทบาท หน้าที่การจัดการเรียนการสอนดังนี้ ด้านการอบรมสั่งสอน การพัฒนาบุคลากรด้วยการจัดฝึกอบรมนั้นจะส่งผลและเอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับ องค์การหรือหน่วยงานได้เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ และทัศนคติที่มีต่องานของบุคลากรผู้รับผิดชอบจัดการฝึกอบรมเป็นสำคัญหากจะให้สามารถ ปฏิบัติงานด้านการบริหารงาน ฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกเหนือไปจากจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ กระบวนการ ฝึกอบรม และหลักการบริหารงานฝึกอบรมแต่ละขั้นตอนแล้ว ผู้รับผิดชอบงาน ฝึกอบรมควรจะต้องมีความรู้พื้นฐานทางสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์แขนงต่างๆ อย่างกว้างขวาง เช่นสังคมวิทยา จิตวิทยา และศาสตร์การ

จัดการ ซึ่งจะช่วยเอื้ออำนวยให้สามารถกำหนดหลักสูตร และโครงการฝึกอบรมได้ง่ายขึ้น มีความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารบุคคลและ การพัฒนาบุคคลด้วยวิธีการอื่นๆ นอกเหนือไปจากการฝึกอบรม มีความเข้าใจถึงหลักการเรียนรู้ ของผู้ใหญ่ เพื่อให้สามารถ ปฏิบัติต่อผู้เข้าอบรมได้อย่างเหมาะสม ตลอดจน เข้าใจถึงหลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์อยู่บ้างพอที่จะสามารถ ทำการสำรวจ เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่จำเป็น ในการบริหารงาน ฝึกอบรมได้ นอกจากนั้น ผู้ดำเนินการฝึกอบรมยังจำเป็นที่จะต้องมี ความสามารถ ในการสื่อสารทั้งด้านการเขียนและการพูดในที่ชุมนุมชน ตลอดจนมีมนุษยสัมพันธ์ดีเพื่อให้สามารถ ติดต่อสื่อสารกับกลุ่มผู้เข้าอบรม และประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน, 2533: 21.)

การเรียนการสอน คือ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน โดยที่ผู้สอนได้จัดประสบการณ์ในด้านการเรียนต่างๆ ให้กับผู้เรียน เช่น การจัดวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนสร้างบรรยากาศในสถานที่เรียน การใช้เทคนิคและวิธีการสอนแบบต่างๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน การเรียนการสอนเป็นความร่วมมือกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนที่จะทำร่วมกันและการเรียนการสอนจึงเป็นกระบวนการหลักในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนโดยมีผู้สอนเป็นหัวใจสำคัญในการส่งเสริมและคอยช่วยเหลือผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จในการเรียนและเป็นการช่วยส่งเสริมประสบการณ์สอนให้กับผู้สอนให้มีประสบการณ์ในการสอนมากยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนนั้นประกอบด้วย ด้านเนื้อหาของหลักสูตร ด้านเทคนิคการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ด้านการจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศการเรียนการสอน และ ด้านการวัดผลและประเมินผล (พระสุรชัย สุรชโย, 2555: 28)

4. สรุป

การจัดการศึกษา: การพัฒนาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในยุคปัจจุบันนั้น จะเห็นได้ว่า การศึกษาของไทยในอดีตมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีพระเป็นครูผู้สอนวิชาความรู้ที่เป็นเรื่องปริยัติธรรม ภาษาบาลี ภาษาไทย รวมไปถึงศิลปวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ด้วย นอกจากนั้นวัดยังมีบทบาททางสังคม เพราะสังคมไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม โดยจุดมุ่งหมายของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม คือเพื่อปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรเป็นศาสนทายาทที่มีความรอบรู้ในหลักธรรมคำ สั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและสามารถนำ ความรู้นั้นไปอบรมสั่งสอนประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำ สอนของพระพุทธศาสนาซึ่งจะยังผลให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในสังคม เกิดความมั่นคงแห่งพระศาสนาและประเทศชาติโดยส่วนรวมต่อไปการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมการพัฒนาการเรียนการสอนเกี่ยวกับพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จะต้องมีการบวนการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาองค์การโดยมุ่งที่จะให้องค์การมีความ

เปลี่ยนแปลงตามที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า โดยใช้ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกหรือภายในหน่วยงานเอง สำหรับขั้นตอนของการพัฒนาองค์การนั้น รวมถึง ขั้นค้นหาสาเหตุของปัญหา การวางแผนดำเนินงานซึ่งหมายถึงขั้นเตรียมและจัดทำกลยุทธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง และพฤติกรรมการปฏิบัติการให้เป็นไปตามกลยุทธ์ที่วางไว้ และการประเมินผล

หลักการในการพัฒนาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมจะต้องมีองค์ประกอบเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่สำคัญ คือ

1) หลักในกระบวนการของหลักสูตร เป็นความมุ่งหมายในการจัดการศึกษา บรรลุผลสมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เพราะหลักสูตรมีความสำคัญในการช่วยพัฒนาบุคคล

2) หลักในกระบวนการเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับผู้เรียนที่จะเป็นเยาวชนในวันข้างหน้า ที่กระทำขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้น ๆ ได้ผลดี

3) หลักในกระบวนการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ในรูปของ การถ่ายทอดสิ่งที่เป็นหลักการทฤษฎีถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ในการอาศัยเทคนิควิธีจะผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และประสิทธิภาพในการสอน

4) หลักในกระบวนการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน สื่อที่มีต่อการเรียนการสอนโดยจะมีอิทธิพลต่อปัจจัยที่ใช้ในการสนับสนุนการเรียนการสอน โดยสื่อการสอนจะตัวกลางที่ช่วยนำ

5) หลักในกระบวนการวัดผลและประเมินผล การวัดผลเป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมาย กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน โดยที่ผู้สอนได้จัดประสบการณ์ในด้านการเรียนต่างๆ ให้กับผู้เรียน เช่น การจัดวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนสร้างบรรยากาศในสถานที่เรียน การใช้เทคนิคและวิธีการสอนแบบต่างๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

จากปัญหาดังกล่าวจากสามารถนำแนวทางการแก้ปัญหาจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในยุคปัจจุบัน โดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน โดยที่ผู้สอนได้จัดประสบการณ์ในด้านการเรียนต่างๆ ให้กับผู้เรียน เช่น การจัดวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนสร้างบรรยากาศในสถานที่เรียน การใช้เทคนิคและวิธีการสอนแบบต่างๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคตข้างหน้า

5. References

กมล ภู่ประเสริฐ (2544). **การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทจำกัด ก.พล.

กระทรวงศึกษาธิการ (2554). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

กาญจนา คุณารักษ์ (2535). **หลักสูตรและการพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กิดานันท์ มลิทอง (2545). **เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2527). การวางแผนการสอน. **เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพครู หน่วยที่ 1-8**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ติน ปรัชญพฤทธิ์ (2527). ทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2533). **พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน ราชภัฏธนบุรี.

ธีรศักดิ์ อุปไมยอธิชัย (2557). **พื้นฐานการจัดการการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิคม ทาแดง, กอบกุล ปราบประชา, และอำนวย เดชชัยศรี (2546). **ชุดฝึกหัดอบรมครู,ประมวลสาระ เรื่อง เทคนโนโลยี การศึกษาเพื่อการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

ปรียาพร วงศ์ อนุตรโรจน์ (2544). **การบริหารงานวิชาการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อ เสริมกรุงเทพ.

พระธรรมโกศาจารย์ (2549). **พุทธวิธีในการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุรชัย สุรชโย (2555). “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ (2536). “บรรยากาศการเรียนการสอนปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการสอน”. **กองทุนสงเคราะห์การศึกษาเอกชน**.

ละออ การุณยะวนิช และคณะ (2545). **วิธีสอนทั่วไป (General methods of teaching)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541). **การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิพเพรส.

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน (2533). **แนวความคิดและหลักการเกี่ยวกับการฝึกอบรม**. การฝึกอบรมหลักสูตรความรู้พื้นฐานด้านการฝึกอบรม, สำนักงาน ก.พ.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2546). **สื่อเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยี**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545). **แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____ (2545). **พระราชาบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง (2544). **เรื่องสอบธรรมสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. 2544**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

สุภาพร มากแจง และสมปอง มากแจง (2542). **รายงานการวิจัย การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์.** กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.